

egyik válogató, Pinczés István volt a rendező. Persze megnyugodva állapíthatjuk meg, hogy mégsem a szerző, Zalán Tibor szerkesztette be saját két felvonásos drámáját (*Katonák, katonák*) a legújabb *Rivaldába*, hanem *csak* az egyébként a játéktér kialakításában is részt vevő fő szövegfeldolgozó. Igaz, ez a tény egyfelől élesen láttatja megint, hogy a gyűjtemény drámái, ezek az irodalmi szövegek a maguk textualitásában vajmi keveset mondanak el a felhasználásukkal létrejött bemutatókról, illetve másfelől az is nyugtalanító momentumként motoszkálhat az érdeklődő fejében, hogy akkor a jelen kontextusban voltaképp mire is vonatkoznak a közreadott színlapok és az előadásokról készített felvételek szorosan tapadó adatai. Ezen a ponton kénytelenek vagyunk emlékeztetni arra, hogy a hazai színháztudomány még igencsak gyerekcipőben jár, amiből következően a színikritika és a színi dokumentálás, egyáltalában a színházi gondolkodás újszerűbb alapelveinek mélyreható tisztázása sem történt még meg...

Színházi vonatkozásban ilyen körülmények között leginkább csak annyiban eligazító érvényű a *Rivalda*, hogy milyen jellegű drámaalkotásokat tudott befogadni tavaly-tavalyelőtt a Kárpát-medencei magyar nyelvű színház. A zaláni címadás *nomen est omennek* bizonyul további két színmű esetében is:

Papp András és Térey János közös művében, a *Kazamatákban* „rendesen” lőnek, míg Kiss Csaba költőilátomásos *Kun Lászlója* egyenesen hatalmas hagyományt folytat: a királydrámáét. A másik három dolgozat pedig — Garaczi László, Láng Zsolt és Spiró György munkája — a hetvenes—nyolcvanas—kilencvenes (—kétezres?) évek másik tradícióvonalát viszi tovább. Mindegyikben a kisember familiáris nyüglődése vontatódik a színre, különféle variációkban ugyan, de egyformán kevés szereplővel. Úgy látszik, ez a téma negyven éve kimeríthetetlen. Vajon milyen „keresztmetszetet” mutat ez a művészeti állapot társadalmi hajszálygökrzetében? Mindenki vonja le magának a következtetést, s ha lehet, katartikusan...

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(Szerkesztette Pinczés István, *Tarján Tamás és Upor László, Magvető Kiadó, Budapest, 2007, 496 oldal, 2890 Ft*)

FARKAS PÉTER: *Nyolc perc*

Farkas Péter regénye — bár témája, az öregség, köznapi, és a két szereplő (*az* öregasszony és *az* öregember) is egyidős az emberiséggel — tökéletesen újszerű: nehéz jó prózát írni az öregkorról, kevesen próbálkoztak vele. Az aránylag kiter-

jedt recepció (például csak az ÉS-ben fél év alatt négy írás jelent meg a *Nyolc perc*ről) egybehangzóan Philemon és Baucis történetét (az ovidiusit és a Déry-félet), valamint Mészöly *Filmjét* említi ezek közül. A *Nyolc perc*hez legközelebb a latin textus zárójelenete áll: Ovidiusnál az egész tájat mocsár önti el, Philemon és Baucis házából pedig templom lesz. Farkasnál is teljesen eltűnik minden, ami a lakáson kívül van: nem érdekli sem az öregeket, sem az elbeszélőt, sem az olvasót. Templom is lesz, habár Isten nélkül: a lakás tere az öregek számára végtelen tér, az események ideje a nemlét előtti végtelen pillanat (a szereplők időérzéke teljesen elvész); s bár semmiféle túlvilág ígéretével nem kecsegtet a szöveg, hőseink — keserves kínlódásaik közepette is — boldogok: antropológiai alapú, „evilági üdvösségben” részeseültek, immanens vigaszt találtak.

A mód, ahogy Farkas a témához közelít, megszokottnak mondható: mindent részletesen láttatni, szemérmetlennek, néha provokatívnak lenni. A nagy újdonság, hogy *ehhez* a témához közelít vele: „nádasi” tekintettel fürkészi a teljesen elhasználódott test fáradt működését (étkezés, emésztés, alvás és szexualitás). Ráadásul a legmegrendítőbb jelenet során is teljesen szenttelen tud maradni. Az öregek ugyanis

nagy-nagy szerelemben élnek egymással, így érzelmes jelenetekben nem lenne hiány, de az elbeszélő mindvégig hűséges marad a maga választotta szerephez. Nem mintha máskor nem lépne túl az eseményeknek, vagyis a test elpusztulásának pusztá (*Film-szerű*) közlésén — ellenkezőleg: gyakran elfilozofálgat emlékezetéről, nyelvről vagy írásról. Az érzelmes pillanatoknál viszont mindig szűkszavú közlő marad. Kirtartó önfegyelme, hogy meri nem

enyhíteni a tárgy és a stílus közötti erős feszültséget, elnyeri jutalmát: prózája elementáris hatást kelt az olvasóban.

Szenttelen látásához logikus nyelv és tiszta szerkezet társul. A több évtizede Kölnben élő szerző hibátlan és élő magyart használ. Tömör, minden sallangtól mentes mondatokat ír: egy felesleges szó sincs a történetmondásban. Helyenként finoman az orvosi szóhasználatot idézi meg: *a* bőrről, *a* szemről, *az* arcról beszél, tulajdonosaik említése nélkül (lám, hogy elidegenedik az öreg a testétől). A szerkezet is igen szikár: a regény harmincegy rövid (két- vagy háromoldalas) „sóhajból” áll. Ezek rendszerint (hússzor) „Az öregember...”, néha (hétszer) „Az öregasszony...” szavakkal kezdődnek. A tökéletes gépezetbe két porszem kerül a kritika nagy részének nem

kis bánatára: egy ápolási jegyzék és egy levél. Az ápolási jegyzék mint önálló művészi alkotás is megállná a helyét (tekinthetjük mondjuk ajándéknak a kötethez), a levél pedig azért fontos, mert ebben mondatnak ki (az öregember egy tanítványa által) a szöveg önértelmező kulcsszavai: „irtóztató volt a vég, könyörületességet mégis csak benne találtam. Megtalált szerelmemben a kolerá és a halál idején.”

Végül ejtsünk szót a legelejéről: a címről. *Nyolc perc*. Talányos. Szerencsére a külső borító fülszövege a segítségünkre siet, elmondja, mire kell gondolnunk. Jól is teszi, mert a szövegből nem tudunk meg semmi közelebbit: a szerzővel készített egyik interjúból derül ki, hogy a vonatkozó jelenet végül kimaradt a regényből. Irodalomelméleti kuriózum. Mindenesetre ha a borítópapír nélkül adjuk kölcsön valakinek a könyvet (az esetleges megrongálódástól, szakadástól, gyűrődéstől tartva, vagy avégett, hogy legalább ez a mementónk maradjon a hozzáunk vélhetően soha vissza nem kerülő kötetről), ne felejtjük el felvilágosítani az illetőt, nehogy meghaljon a kíváncsiságtól. A meghalással ugyanis kár lenne sietni: végig kell csinálni becsülettel, ahogy az öregember és az öregasszony.

VELKEY GYÖRGY

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2007,*
112 oldal, 1990 Ft)

PODMANICZKY SZILÁRD:
Hutchinson rugói

Podmaniczky Szilárd *Idegpályáim emlékezete* című, a gyerekkort felölelő dokumentumírása után egy „nem hivatalos” trilógia körvonalazódhat az olvasó előtt, hiszen a *Hutchinson rugói* a következő állomást, a felnőttkort veszi célba; az alkotás csúcán álló emberét, annak jogos kétségeivel. A hang ezúttal nem novellisztikus, de a műfajként megjelölt regény sem kötelező útmutató, sokkal inkább vélhetjük úgy, hogy a szöveg önmagában keresi a regényt. Irodalmi kutatómunkáról és szerzői szerzőkeresésről beszélhetünk. A főszereplő Valentin Jobbágy, a tét pedig az írói lét, az irodalom művelése, hiszen Valentin kétszáz szerzőből lett kiválasztva egy külföldi ösztöndíjra.

Az élményadaptáció valós, Podmaniczky valóban külföldi „anyagból” dolgozott, így a kérdés, hogy ki miért kap ilyen meghívást, erős referenciális értékkel bír. Valentin két válaszhoz jut a regény során, amelyek egyaránt elfogadhatók magyarázatul, a főszereplő azonban nem hisz ezekben. Kétkedése miatt szinte krimiszzerű jelenetekbe keveredik, és már-már veszélyben látszik a regény megírása is, amibe nem sok betekintést enged az elbeszélő, így a regény a regényben motívum álcává alakul.